

KORRALDUS

05.06.2025 nr DM-114829-49

Keskkonnaloa nr KL-513833 andmine

1. OTSUS

Arvestades alljärgnevat, võttes aluseks maapõueseaduse § 48, veeseaduse § 191 lg 1, keskkonnaseadustiku üldosa seaduse § 41 lõike 1 punkti 4, haldusmenetluse seaduse § 61 lõike 1 ning tuginedes Raasiku Vallavolikogu 08.06.2021 otsusele nr 28 ja aktiseltsi Tootsi Turvas esitatud keskkonnaloa taotlusele nr T/KL-1007818, **otsustab Keskkonnaamet:**

1.1. Anda aktsiaselts Tootsi Turvas (registrikood 10021374; aadress Papiniidu tn 5-Büroomaja 1, Pärnu linn, Pärnu linn, Pärnu maakond) Peningi II turbatootmisala mäeeraldisel maavara kaevandamiseks keskkonnaluba nr KL-513833 kehtivusajaga 29 aastat:

1.1.1. maavara kaevandamiseks

1.1.2. vee erikasutuseks

1.2. Määrata keskkonnaloale maavara kaevandamine kõrvaltingimused:

1.2.1. Läbi viia regulaarsed ulukiseired (enne ja pärast raadamist ning seejärel iga viie aasta tagant), (rajakaamerate meetodika kombineerituna jälje- ja pabulaloendustega, mh koostöö kohaliku jahiseltsi esindajaga) leevendusmeetmetena rajatud ning taastavates rohevõrgustiku koridorides, et selgitada välja ulukite liigiline koosseis, suhteline arvukus ja liikumisteede eelistus ning kujunemine;

1.2.2. Linnustiku seisukohalt on oluline, et raie- ja raadamistööd toimuvad pesitsusperioodi väliselt vahemikus 15.august-15.aprill. Täiendavalt tuleb raied läbi viia mitmes etapis(nt 25 ha sügisel, 25 ha talvel);

1.2.3. Paigutada sügavatele magistraalkraavidele ülepääsud, et minimeerida ulukite sattumist ja hukkumist kuivenduskraavides;

1.2.4. Peale keskkonnaloa andmist, esimesed viis (5) aastat seiratakse kõigi mäeeraldisel teenindusmaast ühe kilomeetri raadiusesse jäävate kaevude veetaset ja kvaliteeti (määrata tuleb pH, elektrijuhivus, heljum, Fe, SO₄, oksüdeeritavus, hagusus, ammooniumi, nitraadi ja nitriti sisaldus) üks kord aastas (madalvee perioodil, juuli-august);

1.2.5. Edaspidi valitakse seiresse kolm esinduslikku kaevu sobivates asukohtades (valib Keskkonnaamet), mille veetasemete ja kvaliteedi (määrata tuleb pH, elektrijuhivus, heljum, Fe, SO₄, oksüdeeritavus, hagusus, ammooniumi, nitraadi ja nitriti sisaldus) seirega jätkatakse kuni kaevandamise loa lõpuni üks kord aastas;

1.2.6. Kui veetase või veekvaliteet lähipiirkonna kaevudes langeb kaevandamistegevuse tõttu, tuleb keskkonnaloa omajal tagada majapidamistes kvaliteetse joogivee

kättesaadavus. Kaevandamistegevusest tingitud veetaseme alanemise ja veekvaliteedi halvenemise puhul peab arendaja rajama mõjutatud kinnistu(te)le uue kaevu;

1.2.7. Tuleb jälgida kuivenduskraavide läbilaskevõimet ning ummistuste vältimiseks neid perioodiliselt puhastada;

1.2.8. Turba väljavedu tuleb teostada turbatolmu heite vältimiseks kinniste sõidukitega ning maksimaalseks väljaveo kiiruseks võib olla 30 km/h. Vajadusel tuleb arendajal teid regulaarselt hooldada ning suvel kuival perioodil tugevate tuulepuhangute korral (>10 m/s) teha kruusateedel tolmutõrjet (nt soolalahus) enne turba väljavedu raskesõidukitega;

1.2.9. Juhul kui tekivad kaebused seoses tolmu levikuga väljapoole mäeeraldise teenindusmaa piire, on loa taotleja valmis teostama müra ja tolmu seiret ning ülenormatiivse tolmu leviku korral võtma kasutusele leevendusmeetmeid;

1.2.10. Turba kaevandamine majapidamistele lähemal kui 400 m toimub ainult tööpäevadel vahemikus 8.00-18.00;

1.2.11. Turbatootmisala serva (ida poolsesse külge – põhjast lõunani) tuleb jätta 100 m metsariba tolmu ja müra tõkestamiseks;

1.2.12. Vähendada tootmisala pindala selliselt, et jäetakse tootmisala kinnistu põhjapiiril 50 m ulatuses ala looduslikuks;

1.2.13. Enne turbatootmisega alustamist, tuleb esitada Raasiku Vallavalitsusele eksperthinnang ligi 100 ha suuruse pindalaga metsamaa raadamise ja märgala muutmise keskkonnamõju kohta rohelise võrgustiku piirkonnas;

1.2.14. Minimaalseks turba jääkkihi paksuseks jätta soo taastamisel 0,5 m;

1.2.15. Turbalasundi all lasuvat veepidet ei tohi rikkuda;

1.2.16. Vähemalt kolm aastat enne kaevandamisloa lõppemist taotleda kaevandamisloa andjalt korrastamisprojekti koostamiseks lõplikud tingimused;

1.2.17. Loa omaja peab tagama mäeeraldise ja mäeeraldise teenindusmaa korrastamise keskkonnavalda kehtivusaja jooksul.

1.2.18. Uue väljaveotee rajamisel mahasõiduks riigiteele 11310 Aruvalla-Jägala, tuleb selle projekteerimiseks taotleda tingimused Transpordiametilt vastavalt Ehiseseadustiku § 99 lg 2. Kui kasutatakse olemasolevat Peningi kaevandamisala väljaveoteed, siis tuleb arvestada, et maavara väljaveoks kasutatavad teed tuleb vähemalt 100 m ulatuses enne tolmuva kattega riigiteega ristumist viia tolmuva katte alla, sest vastavalt liikluseaduse § 7² Tee kasutamisele esitatavad nõuded, lg 1 on keelatud teed kahjustada ja risustada

1.3. Keskkonnavalda kantavad veeloa tingimused:

1.3.1. Kehtestada keskkonnavalda vormile V4 kantud väljalasu HA192 kaudu suublasse juhitava turbatootmisala sademevee piirmäärad: biokeemiline hapnikutarve (BHT7)-15 mg/l, heljuvaine-40 mg/l, naftasaadused-5 mg/l, üldfosfor-1 mg/l ja üldlämmastik-45 mg/l;

1.3.2. Kehtestada keskkonnavalda väljalasu seire nõuded (V4 ja V7) ning meetmed, mis aitavad vähendada vee erikasutuse mõju ja nende täitmise tähtsajad (V16) ja nõuded teabe esitamiseks loa andjale (V17).

1.4. Avalikustada aktsiaselts Tootsi Turvas keskkonnavalda nr KL-513833 andmine ametlikus väljaandes Ametlikud Teadaanded.

1.5. Korraldus jõustub selle teatavaks tegemisest aktsiaseltsile Tootsi Turvas.

Käesolev korraldus on keskkonnavalda nr KL-513833 lahutamatu osa. Keskkonnavalda nr KL-

513833 on kättesaadav keskkonnaotsuste infosüsteemis <https://kotkas.envir.ee/>.

2. ASJAOLUD

2.1 Keskkonnaloa taotluse läbivaatamine

Aktsiaselts Tootsi Turvas (registrikood 10021374; aadress Papiniidu tn 5-Büroomaja 1, Pärnu linn, Pärnu linn, Pärnu maakond) esitas 17.02.2021 Keskkonnaametile Peningi II turbatootmisala keskkonnaloa taotluse (registreeritud keskkonnaotsuste infosüsteemis KOTKAS (edaspidi *KOTKAS*) 17.02.2021 dokumendina nr DM-114829-1, nõuetekohane taotlus esitatud 14.04.2021).

Ettevõtte taotleb keskkonnaluba Peningi II turbatootmisalalt vähe- ja hästilagunenud turba kaevandamiseks ning kuivendusvee juhtimiseks suublasse.

Peningi II turbatootmisala asub Harju maakonnas Raasiku vallas Igavere külas riigimaal katastriüksusel Paunküla metskond 11 (katastritunnus 65101:004:0384) Peningi turbamaardlas (registrikaardi nr 0236). Riigivara valitseja on Kliimaministeerium ja volitatud asutus Riigimetsa Majandamise Keskus.

Mäeeraldise ja mäeeraldise teenindusmaast põhja suunda jääb Villu-Veeli kinnistu (katastritunnus 65101:003:0261), Rehemäe kinnistu (katastritunnus 65101:003:0222) ja Linamäe kinnistu (katastritunnus 65101:003:0404). Kirdesse jäävad Karusmarja kinnistu (katastritunnus 65101:003:0251) ja Tatramäe kinnistu (katastritunnus 65101:003:0249). Idast külgneb Peningi II turbatootmisala Aruvalla-Jägala teega. Ida suunda jäävad Koplimäe kinnistu (katastritunnus 65101:004:0773) ning Vösavillemi kinnistu (katastritunnus 65101:004:0129). Lõunast külgneb Peningi II turbatootmisala Külaplatsi kinnistuga (katastritunnus 65101:004:0376), Paunküla metskond 11 kinnistuga ja Peningi turbatootmisala kinnistuga (katastritunnus 65101:004:0260). Mäeeraldisest ja selle teenindusmaast lääne ja loode suunda jääb Paunküla metskond 183 kinnistu (katastritunnus 65101:003:0865). Peningi turbatootmisala kinnistule jääb aktsiaseltsile Tootsi turvas kuuluv tegutsev Peningi turbatootmisala.

Peningi II turbatootmisala mäeeraldise pindala on 85,61 ha ning mäeeraldise teenindusmaa pindala 98,32 ha. Taotluse kohaselt on Peningi II turbatootmisala hästilagunenud turba aktiivse tarbevaru kogus 385 tuh t, millest kaevandatav varu on 353 tuh t ja vähelagunenud turba aktiivse tarbevaru kogus 70 tuh t, millest kaevandatav varu on 70 tuh t. Maavara kaevandamise maksimaalne aastamäär on 15 tuh t, maavara kasutusalaadeks on aiandus ja energeetika, kaevandamisega rikutud maa korrastamise käigus luuakse eeldused taas soostumiseks. Keskkonnaluba taotletakse kuni 29 aastaks.

Ettevõtte taotleb keskkonnaluba vee erikasutuseks Peningi II turbatootmisala kuivendamiseks ning liigse vee juhtimiseks Silmsi oja (keskkonnaregistri kood VEE1088400) läbi settebasseinide ning Sanderkopi maaparandussüsteemi eesvoolu (4108840020070). Taotlusel on märgitud sademevee väljalasu suublaks Silmsi oja, kuid keskkonnaloa menetlemise käigus selgus, et sademevett otse Silmsi oja ei suunata. Sademevesi juhatakse Peningi kraavi

(VEE1088401), millest edasi suubub vesi Silmsi oja (Käpa jõkke) (VEE1088400).

Keskkonnaamet kontrollis taotleja esitatud taotlusmaterjale vastavust maapõuaseaduses (edaspidi *MaaPS*), keskkonnaseadustiku üldosa seaduses (edaspidi *KeÜS*), keskkonnaministri 23.10.2019 määruses nr 56 „Keskkonnanaloo taotlusele esitatavad täpsustavad nõuded ja loa andmise kord ning keskkonnanaloo taotluse ja loa andmekoosseis” sätestatud nõutele ning pidas andmeid piisavaks taotluse menetlemiseks.

Riigilõiv 1216 eurot on tasutud 17.02.2021 riigilõivuseaduse § 136² lõike 4 kohaselt.

Keskkonnanaloo taotlust, mis ettevõtte esitas 17.02.2021 on kontrollinud maavarade registri vastutav töötaja (Maa-ameti 22.02.2021 kiri nr 9-3/21/3069-2). Ning märgiti ära, et taotluses on ebakorrektselt märgitud:

- Graafilistele lisadele ei ole märgitud, et pindalaliselt kattub taotletav mäeeraldis osaliselt ka Peningi turbamaardla (registrikaart nr 236) järvelubja aktiivse reservvaru 18 plokiga.
- Graafilisel lisal *Mäeeraldis* plaan on mäeeraldis piirile märgitud plokki piire tähistav sinine joon, kuid palume piirkondades, kus plokk jätkub ka mäeeraldiselt väljapool mäeeraldis punase joone kõrval plokki piiri mitte kujutada. Lisaks palume piketi nr 30-1 piirkonnas märkida, et 5 plokk ei asu 7 plokiga samal alal.
- Graafilisel lisal *Geoloogilised läbilõiked* puuduvad läbilõigetel läbilõikejoone algus- ja lõpupunktide suunad.
- Graafiliselt lisalt *Geoloogilised läbilõiked* puudub läbilõike I-I' algusest mäeeraldis piiridesse jääv 6 plokki osa. Läbilõikel II-II' puudub 6 plokk piketi nr 25-2 piirkonnas ning plokk 5 ja plokk 6 läbilõike lõpust teekaitsevööndile jäävalt alalt.
- Graafiliselt lisalt *Geoloogilised läbilõiked* puudub läbilõike IV-IV' lõpust mäeeraldisega hõlmata 5 plokk. Läbilõike lõpus on mäeeraldis ja selle teenindusmaa piir märgitud samasse asukohta, kuid teenindusmaa peaks asuma põhja suunas kaugemal.
- Graafiliselt lisalt *Geoloogilised läbilõiked* puudub läbilõike VI-VI' lõpust piketi nr 35-7 piirkonnas 5 plokki osa, mida mäeeraldisega ei hõlmata.
- Graafilisel lisal *Geoloogilised läbilõiked* on märkuste all märgitud „Katastriüksuse piir kattub mäeeraldis teenindusmaa piiriga”, kuid see ei vasta tegelikkusele.
- Keskkonnanaloo taotluse vormile on geoloogilise uuringu loa kehtivuse ajaks märgitud ekslikult 31.12.2099.

Aktsiaselts Tootsi Turvas esitas Keskkonnaametile 06.04.2021 parandatud taotluse (KOTKAS 06.04.2021 kiri nr DM-114829-4).

Keskkonnanaloo taotlust, mis ettevõtte esitas 06.04.2021 on kontrollinud maavarade registri vastutav töötaja (Maa-ameti 09.04.2021 kiri nr 9-3/21/3069-4). Ning märgiti ära, et taotluses on ebakorrektselt märgitud:

- Keskkonnanaloo taotluse vormil on geoloogilise uuringu loa kehtivuse ajaks märgitud ekslikult 31.12.2099.
- Seoses Seli II turbatootmisala muudetud keskkonnanaloo nr HRAM-026 andmisega (Keskkonnaameti korraldus 22.02.2021 nr DM-109527-16) on Peningi turbamaardla (registrikaart nr 236) 5 plokist eraldunud 20 plokk ja 6 plokist eraldunud 21 plokk, seega

hõlmab taotletav Peningi II turbatootmisala nüüdsest 5 ja 6 ploki asemel 20 ja 21 plokki. Ettevõtte esitas parandatud taotluse Keskkonnaametile 14.04.2021, mis on registreeritud KOTKAS 14.04.2021 dokumendina nr DM-114829-7.

Keskkonnaloa taotlus on avalikustatud 23.04.2021 ametlikus väljaandes Ametlikud Teadaanded.

Menetlusosalisi teavitati keskkonnaloa menetlusse võtmisest 23.04.2021 kirjaga nr DM-114829-8.

Taotletava mäeeraldise teenindusmaad läbib loode-kagu suunaliselt 35-110 kV kõrgepinge elektriõhuliin Aruküla – Jäneda (VID kood L193; kaitsevöönd 25 m liini teljest), taotletaval mäeeraldisel kattumist elektriõhuliini ja selle kaitsevööndiga ei ole. Taotletava mäeeraldise ja selle teenindusmaa kaguserv külgneb 1-20 kV keskpinge elektriõhuliini VÕIDU:RAA (VID kood K1194672; kaitsevöönd 10 m liini teljest) kaitsevööndiga.

Riigitee nr 11310 Aruvalla-Jägala äärmise sõiduraja välimine serv jääv taotletava mäeeraldise parempoolsest lahustükist ja teenindusmaast ~ 50 m kaugusele ida suunda.

Lähimad elamud paiknevad Peningi II turbatootmisalast ca 230 m kaugusel Kaasiku kinnistul (katastritunnus 65101:003:2200) ning teisel pool Aruvalla-Jägala teed Sillaotsa kinnistul (katastritunnus 65101:003:2130).

Mäeeraldise teenindusmaa piirides kultuurimälestisi ei ole, kuid juhuslike leidude korral tuleb teavitada kohe Muinsuskaitseametit.

Taotletav mäeeraldis ja selle teenindusmaa külgnevad põhjaservas kuni 10 km² valgalaga avatud eesvoolu SANDERKOPI (KALESI KRAAV)(kood maaparandussüsteemide registris on 41088400200700011) kaitsevööndiga (12m), millega taotletaval mäeeraldisel ja selle teenindusmaal kattumist ei ole.

2.2. Keskkonnaloa taotluse ning otsuse eelnõu avalikustamise ning menetlusosaliste teavitamine

KeÜS § 47 lõike 2 kohaselt avaldatakse keskkonnaloa taotluse menetlusse võtmise kohta teade väljaandes Ametlikud Teadaanded ja kohalikud või maakondlikus ajalehes. Teate võib jätta kohalikus või maakondlikus ajalehes avaldamata, kui kavandatud tegevusega kaasnev või keskkonnarisk on nii väike, et selle vastu puudub piisav avalik huvi.

Keskkonnaloa taotlus on avalikustatud 23.04.2021 ametlikus väljaandes Ametlikud Teadaanded. Keskkonnaamet teavitas kirjaga nr DM-114829-8 keskkonnaloa taotluse esitamisest ja avatud menetluse algatamisest KeÜS § 46 lõike 1 punktides 1 ja 2 nimetatud isikuid.

Kuni loa andmise või andmisest keeldumise otsuse tegemiseni on igalühel õigus esitada taotluse kohta ettepanekuid ja vastuväiteid. Kohaliku omavalitusele edastati 27.04.2021 kirjaga nr DM-114829-9 keskkonnaloa taotlus avamuse avaldamiseks.

Raasiku Vallavolikogu andis 08.06.2021 otsuse nr 28 (registreeritud KOTKAS 17.06.2021 nr DM-114829-12) tingimusliku nõustuva otsuse Peningi II turbatootmisala keskkonnaloa taotlusele.

Keskkonnaamet edastas 30.06.2021 nr DM-114829-13 Raasiku Vallavolikogu tingimusliku nõusoleku ning palus aktsiaselts Tootsi Turvasel edastada ettevõtte seisukoht toodud tingimustele.

Aktsiaselts Tootsi Turvas edastas oma seisukoha 07.07.2021 kirjaga nr KES 1-11/19 (KOTKAS 07.07.2021 nr DM-114829-14) ning nõustus Raasiku Vallavolikogu edastatud tingimustega.

Keskkonnaamet edastas 16.07.2021 kirjaga nr DM-114829-16 aktsiaselts Tootsi Turvasele lisateabe küsimise kirja, millega paluti edastada eksperthinnang keskkonnaametile. Aktsiaselts Tootsi Turvas edastas 28.01.2022 OÜ Loodusekspert Ants Tull poolt tehtud „Peningi II turbatootmisala metsamaa raadamise ja märgala muutmise keskkonnamõju roheline võrgustiku piirkonnas koos võimalike leevendusmeetmetega”.

KeÜS § 47 lõige 6 sätestab, et kui sama paragrahvi lõikes 1 nimetatud taotluse menetlusse võtmise teates ei avaldatud keskkonnaloa taotluse ja selle kohta antava haldusakti eelnõu väljapaneku aega ja kohta või seisukoha ning küsimuste esitamise tähtaega ja adressaati, avaldatakse nende andmetega teade vastavalt käesoleva paragrahvi lõigetes 2 ja 2¹ sätestatud nõuetele viivitamata pärast haldusakti eelnõu valmimist. KeÜS § 47 lõige 2 sätestab, et teate võib jätta kohalikus või maakondlikus ajalehes avaldamata, kui kavandatud tegevusega kaasnev keskkonnahäiring või keskkonnarisk on nii väike, et selle vastu puudub piisav avalik huvi.

Keskkonnaamet jättis keskkonnaloa taotluse kohta antava haldusakti eelnõu teate kohalikus või maakondlikus ajalehes avalikustamata, kuna kavandatava tegevuse mõju Peningi II turbatootmisala näol taotletav mäeeraldis hõlmab töötavast Peningi turbatootmisalast vahetult põhja jäävat Peningi turbamaardla osa, kus osaliselt on varasemalt turvast kaevandatud. Sellega kaasnev keskkonnahäiring ja keskkonnarisk on väike ning antud tegevuse vastu puudub piisav avalik huvi.

KeÜS § 47 lõike 2, haldusmenetluse seaduse (edaspidi HMS) § 48 ja § 49 lõigete 1 ja 2 alusel pani Keskkonnaamet 31.01.2025 õigusakti eelnõu koos seletuskirja ja taotlusele lisatud ning menetluse käigus haldurorganile esitatud või tema poolt koostatud muude asjasse puutuvate oluliste dokumentidega avalikkusele tutvumiseks välja ametlikus väljaandes Ametlikud Teadaanded, määrates ettepanekute ja vastuväidete esitamise võimaluse teates märgitud tähtaja jooksul. Lisaks teavitati asjast huvitatud isikuid 30.01.2025 kirjaga nr DM-114829-37.

Eelnõude avalikustamise käigus palus Raasiku Vallavalitsus 06.02.2025 kirjaga nr 6-3/107-2, et soovib pikendada arvamuse andmise tähtaega seisukoha esitamiseks kuni 06.03.2025. Raasiku Vallavalitsus kujundab oma seisukoha arvestades puudutatud isikute arvamusi.

Keskkonnaamet 07.02.2025 kirjaga nr DM-114829-40 nõustus seisukoha esitamise tähtaja pikendamisega kuni 06.03.2025.

Raasiku Vallavalitsus 27.02.2025 kirjaga nr 6-3/107-4 ei nõustu täielikult korralduse eelnõus ning keskkonnaloas välja toodud kõrvaltingimustega number 4, 5 ja 6 (vt ptk 3.4.).

Vastavalt HMS § 40 lõikele 1 peab loa andja andma enne haldusakti väljastamist menetlusosalistele võimaluse esitada, kirjalikus, suulises või muus sobivas vormis asja kohta arvamus ja vastuväiteid. Keskkonnaamet küsis aktsiaseltsilt Tootsi Turvas 30.01.2025 kirjaga nr DM-114829-37 arvamust või vastuväiteid keskkonnaloa andmise otsuse ja loa eelnõule kahe nädala jooksul kirja saamisest.

Aktsiaselts Tootsi Turvas 31.01.2025 kirjaga nr KES 1-11/25-3 teatas, et ei oma vastuväiteid antud eelnõude osas.

Keskkonnaamet täiendas eelnõusid vastavalt haldusakti eelnõude avalikustamisel esitatud seisukohtade ja ettepanekutega.

KeÜS § 47 lõike 2, haldusmenetluse seaduse (edaspidi HMS) § 48 ja § 49 lõigete 1 ja 2 alusel pani Keskkonnaamet 12.05.2025 täiendatud õigusakti eelnõu avalikkusele tutvumiseks välja ametlikus väljaandes Ametlikud Teadaanded, määrates ettepanekute ja vastuväidete esitamise võimaluse teates märgitud tähtaja jooksul. Lisaks teavitati asjast huvitatud isikuid 12.05.2025 kirjaga nr DM-114829-48.

Avalikustamise käigus ettepanekuid ja vastuväiteid ei esitatud.

Vastavalt HMS § 40 lõikele 1 peab loa andja andma enne haldusakti väljastamist menetlusosalistele võimaluse esitada, kirjalikus, suulises või muus sobivas vormis asja kohta arvamus ja vastuväiteid. Keskkonnaamet küsis aktsiaseltsilt Tootsi Turvas 12.05.2025 kirjaga nr DM-114829-48 arvamust või vastuväiteid keskkonnaloa andmise täiendatud otsuse ja loa eelnõule kahe nädala jooksul kirja saamisest.

Aktsiaselts Tootsi Turvas ei esitanud arvamust ega pikendanud arvamuse andmise tähtaega.

2.3. Keskkonnamõju hindamise vajalikkuse üle otsustamine

Keskkonnamõju hindamise ja keskkonnajuhtimissüsteemi seaduse (edaspidi *KeHJS*) § 3 lõike punkti 1 kohaselt hinnatakse keskkonnamõju, kui taotletakse tegevusala või selle muutmist ning tegevusloa taotlemise või muutmise põhjuseks olev kavandatav tegevus toob eeldatavalt kaasa olulise keskkonnamõju. KeHJS § 11 lõike 2 kohaselt vaatab otsustaja tegevusloa taotluse läbi ning teeb otsuse keskkonnamõju hindamise (edaspidi *KMH*) algatamise või algatamata jätmise kohta KeHJS § 6 lõikes 2 nimetatud valdkondade tegevuse ja KeHJS § 6 lõike 2¹ viidatud tegevuse korral õigusaktis sätestatud tegevusloa taotluse menetlemise aja jooksul, kuid hiljemalt 90. päeval pärast KeHJS § 6¹ lõikes 1 loetletud teabe saamist. KeHJS § 9 lõike 1 kohaselt on

otsustaja tegevusloa andja. MaaPS § 48 kohaselt annab maavara kaevandamise keskkonnaloa Keskkonnaamet, seega on Keskkonnaamet otsustajaks KeHJS-e tähenduses.

KeHJS § 6 lõike 2 punkti 2, § 6 lõike 4, § 6¹ lõike 3, § 11 lõigete 2 ja 4 ning Vabariigi Valitsuse 29.08.2005 määruse nr 224 „Tegevusvaldkondade, mille korral tuleb anda keskkonnamõju hindamise vajalikkuse eelhindang, täpsustatud loetelu” § 1 lõike 1 ja § 3 punkti 4 kohaselt peab keskkonnaloa andja andma eelhindangu selle kohta, kas pealmaakaevandamine kuni 25 hektari suurusel alal on olulise keskkonnamõjuga tegevus ning kaaluma KMH algatamise vajalikkust.

KeHJS § 11 lõike 23 järgi otsustatakse KMH vajalikkus, lähtudes eelhindangust ja asjaomase asutuse seisukohast.

Keskkonnaamet edastas 15.07.2022 kirjaga nr DM-114829-21 „Peningi II turbatootmisala keskkonnaloa taotlusele keskkonnamõju hindamise algatamata jätmise” kohalikule omavalitusele arvamuse edastamiseks.

Raasiku Vallavalitsus 08.08.2022 oma korraldusega nr 290 (KOTKAS 15.08.2022 nr DM-114829-22) edastas mitte nõustuva arvamuse „Peningi II turbatootmisala keskkonnaloa taotlusele keskkonnamõju hindamise algatamata jätmise”

Keskkonnaamet jättis 04.05.2023 kirjaga nr DM-114829-24 „Peningi II turbatootmisala keskkonnaloa taotlusele keskkonnamõju hindamise algatamata jätmise” algatamata KMH Peningi II turbatootmisala keskkonnaloa taotlusele. Põhjendades, et KMH algatamise peamine eesmärk on suure avaliku huvi korral suurem üldsuse kaasamine. Ülejäänud ülesse kerkinud probleemid saab lahendada eksperthinnanguga. Ka KMH aruanded pakutakse välja alternatiivid, millest valitakse välja variant, mis võimaldab kaevandada, samas säiliks ka roheline võrgustiku sidusus.

Piirkonnas on läbi viidud Peningi turbatootmisala kuivendamise ja kuivendusvete ärajuhtimisega kaasneva keskkonnamõju hindamine. Selle raames hinnati ka kaevandamise keskkonnamõjusid. Kuna kavandatav Peningi II turbatootmisala külgneb Peningi turbatootmisalaga, siis saab väita, et kaevandamise keskkonnamõjud on sarnased ning Peningi II turbatootmisala keskkonnaloa taotluse menetluses on võimalik kasutada Peningi turbatootmisalale hinnatud mõjude analüüsi.

Lisaks esitas ettevõtte eksperthinnangu, milles käsitletavad teemad olid eelnevalt kooskõlastatud Raasiku Vallavalitsusega. Eksperthinnang kooskõlastati enne Keskkonnaametile esitamist Raasiku Vallavalitusega.

Kavandatava tegevuse keskkonnameetmed ebasoodsa keskkonnamõju vältimiseks või leevendamiseks tuuakse välja keskkonnaloa kõrvaltingimustena (vt p 3.3.).

3. KAALUTLUSED

3.1. Kaalutlused keskkonnaloa andmisel

Korralduse otsustava punktiga 1.1. antav keskkonnaluba KL-513833 annab aktsiaselts Tootsi Turvas õiguse Peningi II turbatootmisala mäeeraldise maavara (vähelagunenud turvas ja hästilagunenud turvas) kaevandamiseks ning sademevee suublasse juhtimiseks.

3.2. Täiendavad kaalutlused keskkonnaloa andmisel

3.2.1 Maavara kaevandamine

MaaPS § 1 lõike 1 kohaselt kohaldatakse kaevandamisloa andmise ja muutmise menetlusele HMS avatud menetluse sätteid, arvestades MaaPS erisusi. MaaPS § 1 lõike 4 kohaselt järgi kohaldatakse maavara kaevandamise keskkonnaloa andmise ja muutmise menetlusele KeÜS 5.peatükki, arvestades MaaPS-i erisusi.

MaaPS § 49 lõike 1 kohaselt esitab taotleja kaevandamise keskkonnaloa saamiseks loa andjale taotluse.

MaaPS § 48 kohaselt annab kaevandamise keskkonnaloa Keskkonnaamet.

MaaPS § 49 lõike 6 kohaselt saadab keskkonnaloa andja kaevandamise keskkonnaloa taotluse arvamuse saamiseks kavandatava kaevandamiskoha kohaliku omavalituse üksusele, kes esitab oma arvamuse kirjalikult kahe kuu jooksul taotluse saamisest arvates. Taotlus on edastatud 27.04.2021 kirjaga nr DM-114829-9 Raasiku Vallavalitusele.

Raasiku Vallavolikogu andis 08.06.2021 otsuse nr 28 (registreeritud KOTKAS 17.06.2021 nr DM-114829-12) tingimusliku nõustuva otsuse Peningi II turbatootmisala keskkonnaloa taotlusele.

Keskkonnaamet edastas 30.06.2021 nr DM-114829-13 Raasiku Vallavolikogu tingimusliku nõusoleku ning palus aktsiaselts Tootsi Turvasel edastada ettevõtte seisukoht toodud tingimustele.

Aktsiaselts Tootsi Turvas edastas oma seisukoha 07.07.2021 kirjaga nr KES 1-11/19 (KOTKAS 07.07.2021 nr DM-114829-14) ning nõustus Raasiku Vallavolikogu edastatud tingimustega.

Keskkonnaamet edastas 16.07.2021 kirjaga nr DM-114829-16 aktsiaselts Tootsi Turvasele lisateabe küsimise kirja, millega paluti edastada eksperthinnang keskkonnaametile. Aktsiaselts Tootsi Turvas edastas 28.01.2022 OÜ Loodusekspert Ants Tull poolt tehtud „Peningi II turbatootmisala metsamaa raadamise ja märgala muutmise keskkonnamõju roheline võrgustiku piirkonnas koos võimalike leevendusmeetmetega”.

Ohtlikke jäätmeid kaevandamisel ei teki aga kui tekib tuleb anda vastavat luba omavale ettevõttele.

Loa andja kohustus on selgitada välja kõik asjaolud, millel on otsuse tegemisel määrav tähtsus. Menetluse käigus kogutud andmestiku põhjal on vajalik välja selgitada, kas konkreetse loa taotluse puhul esineb hetkel kehtiva MaaPS §-s 55 sätestatud loa andmisest keeldumise aluseid.

MaaPS § 55 lõike 2 punktides 1-9 ja lõike 3 punktides 2-3 toodud asjaolusid Peningi II turbatootmisala mäeeraldise, mäeeraldise teenindusmaa või nende asukohaga seoses ei esine, seega ei ole nimetatud punkte keeldumise alusena asjakohane käsitleda.

MaaPS § 55 lõike 2 punkt 10 sätestab, et keskkonnaloa andmisest keeldutakse, kui kaevandamine on vastuolus riigi huviga. Turba kaevandamisega kaasnevad märkimisväärsed keskkonnahäiringud, mille vältimist tuleb MaaPS § 55 lõike 2 punkti 10 rakendamisel käsitleda riigi huvina. Selliseid häiringuid võib lubada üksnes tingimusel, et need on proportsionaalsed võrreldes kasuga, mida kaevandamisest saadakse. KeÜS § 52 lõike 1 punktist 7 tuleneva keeldumise aluse puhul ei tule hinnata ainult seda, kas kaevandataval turbal on kasutusostarve, vaid ka seda, kas loodusvara kasutus pole ilmselt raiskav. Turba kaevandamisel ei kasutata turvast üksnes loodusvarana, vaid mõjutatakse ökosüsteemi tervikuna. Looduslikus seisundis raba pakub peale turbaga varustamise muid olulisi looduse hüvesid (n-ö ökosüsteemide teenuseid), nt puhta vee säilitamine ja süsiniku sidumine.

Keskkonnakaitseloa andmisel või muutmisel (sh pikendamisel) turba kaevandamiseks kaalutakse, mis võiks olla hinnanguliselt taotletava tegevusega kaasneda võiv kahju ökosüsteemide teenustele ning kas kaevandamisest saadav eeldatav lisandväärtus kaevandatud turba kohta kaalub üles potentsiaalse kaevandamisega ökosüsteemidele tekitatava kahju. Ökosüsteemide teenuste hindamiseks kasutati mudelit, mis on välja töötatud Tartu Ülikooli ja Eesti Maaülikooli 2023. aastal valminud Eesti maismaaökosüsteemide hüvede (ökosüsteemide teenuste) sotsiaalmajandusliku väärtuste üleriigilisel hindamisel ja kaardistamisel tehnilises lõpparuandes toodud materjale kasutades mõningate kohandustega mõju hindamiseks turba kaevandamisele. Keskkonnaametile esitatud taotluse kohaselt kaevandatavat turvast ei plaanita kasutada ainult energeetikasektoris energia saamise eesmärgil. Seega liigitub antud juhul tegevus maakasutuse, maakasutuse muutuse ja metsanduse sektorisse (tuntud ka kui LULUCF sektorisse).

Keskkonnaamet hindas taotletava tegevusega kaasnevat ökosüsteemide teenustele kaasneda võivat kulu ning seda, mis on taotluse kohaselt kaevandatava maavara kaevandamisest saadav eeldatav lisandväärtus parimate teadmiste järgi seisuga 07.11.2024. Analüüsi tulemusena selgus, et mudelarvutuses seitsme standardiseeritud teenuse keskvväärtuses jäi taotletav turbatoomisala seisundiklassi nr 3,1, mille alusel liigitatakse see ökosüsteemiteenuste seisundiklassi „rahuldav“. Sellisel juhul rahaline kasu peab olema võrdväärne ökoloogilise kahjuga.

Ökosüsteemide teenuste rahaliseks väärtuseks taotletaval alal saadi 5 760 702 eurot. Taotluse kohaselt on kaevandatava hästilagunenud turba kogus 353 tuhat tonni ning kaevandatava vähelagunenud turba kogus 70 tuhat tonni. Suur osa Eestis kaevandatud turbast eksporditakse põllumajandussaaduste kasvatamiseks teistes riikides, ning seega üldist panust toidu julgeolekusse globaalselt on raske rahas väärtustada. Võttes aluseks Kliimaministeeriumis valmiva turba tootmise majandusanalüüsi andmed seisuga 04.09.2024, siis lisandväärtus Eestis tonni kaevandatud turba kohta võiks olla 46,4 eurot. Arvestades taotluses toodud kaevandatava

turba koguseid, siis saadi tänaste hindade juures potentsiaalseks lisandväärtuseks kaevandamisel 19 627 200 eurot.

Keskkonnaameti hinnangul seega eeldatav kaevandamisel saadav rahaline kasu on suurem kui ökoloogiline kahju. Kaalutluse tulemusel leiti, et loodusvara kasutus pole ilmselt raiskav ning sellest kaalutlusest lähtuvalt loa andmiseks takistust ei esine. Keskkonnaloa andja keeldub keskkonnaloa andmisest, kui loa alusel kavandatava tegevuse käigus kasutatakse loodusvarasid ebaotstarbekalt või põhjustatakse loodusvarade seisundi olulist halvenemist, arvestades taastuva ja taastumatu loodusvara säästva kasutamise põhimõtet (MaaPS § 55 lõige 1 koosmõjus KeÜS § 52 lõike 1 punktiga 7). MaaPS § 55 lõike 2 punkti 10 kohast keeldumise alust Keskkonnaameti hinnangul käesoleval juhul ei esine.

MaaPS § 55 lõike 2 punkti 12 sätestab, et keskkonnaloa andmisest keeldutakse, kui taotletava keskkonnaloa alusel tehtavad tööd võivad oluliselt ebasoodsalt mõjutada kaitstavat loodusobjekti ja seda ebasoodsat mõju ei saa muul viisil vältida kui loa andmisest keeldumisega. Keskkonnaameti 04.05.2023 kirjaga nr DM-114829-24 kinnitatud KMH eelhinnangu järelendus oli, et kavandatava tegevusega ei kaasne olulist keskkonnamõju.

MaaPS § 55 lõike 3 punkt 1 sätestab, et kaevandamisloa andmisest võib keelduda, kui taotlejale on määratud rohkem kui üks karistus kaevandamisjäätmete käitlemise nõuete eiramise eest ja selle andmed ei ole karistusregistrist kustutatud. Keeldumise alus on kontrollitud menetluse käigus. Aktsiaselts Tootsi Turvas ei ole seisuga 13.02.2024 karistusregistrisse kantud kaevandamisjäätmete käitlemise nõuete eiramise eest.

Maavara kaevandamiseks ja töötlemiseks kasutatava maa katastriüksuse sihtotstarve määramise ja muutmise nõuded on sätestatud maakatastriseaduses.

3.2.2 Vee erikasutus

Veeseaduse § 187 punkti 6 alusel on veeluba (vee erikasutuse keskkonnaluba) kohustuslik, kui juhitakse sademeveett suublasse turbatööstusmaalt. Veeseaduse § 191 lõike 1 alusel annab turbatootmisalalt sademevee juhtimiseks suublasse veeloa Keskkonnaamet. Keskkonnaloaga kehtestatakse väljalaskme asukoht, lubatud saasteainete kogused, saasteainete seire nõuded, meetmed, mis aitavad vähendada vee erikasutuse mõju põhjaveekihile ja suublale, nende täitmise tähtajad ning loa andjale teabe esitamise nõuded.

Keskkonnaloa vee erikasutuse eesmärk on turbatootmisalalt kuivendamise käigus tekkiva dreanaaži- ja sademevee juhtimine suublasse. Peningi II turbatootmisalalt kogutud vesi liigub kuivenduskraavidest riigi omandis oleva Paunküla metskond 11 (katastritunnus 65101:004:0384) kinnistu planeeritavatesse settebasseinidesse. Taotlusel on märgitud sademevee väljalasu suublaks Silmsi oja, kuid keskkonnaloa menetlemise käigus selgus, et sademeveett otse Silmsi ojja ei suunata. Sademevesi juhitakse Peningi kraavi (VEE1088401), millest edasi suubub vesi Silmsi ojja (Käpa jõkke) (VEE1088400).

Peningi II turbatootmisala sademevee väljalask Peningi II turbatootmisala, kood HA192 asub

paikneb asukohas L-Est koordinaatidega X: 6576741; Y: 565968. Peningi II turbatootmisalalt juhitakse sademeveett ära arvutuslikult 218 440 m³ aastas, 54 610 m³ kvartalis, 598 m³ päevas.

Settebasseinide rajamisel tuleb arvestada, et settebasseinide parameetrid arvutatakse vastavalt kogujakraavide vooluhulkadele, et oleksid tagatud nõuetekohased tingimused heljumi seadmiseks ning need rajatakse mäeeraldise teenindusmaa piires. Settebassein tuleb projekteerida selliselt, et keskmine voolukiirus settebasseinides on alla 1 cm/s, mis tagab heljumi seadmise settebasseinide põhja. Settebasseine on vaja puhastada vastavalt vajadusele mitu korda aastas, kuid vähemalt üks kord aastas.

Turbatootmisalalt suublasse juhitav sademevesi peab vastama keskkonnaministri 08.11.2019 määruse nr 61 „Nõuded reovee puhastamise ning heit-, sademe-, kaevandus-, karjääri- ja jahutusvee suublasse juhtimise kohta, nõuetele vastavuse hindamise meetmed ning saasteainesisalduse piirväärtused“ (edaspidi *määrus nr 61*) nõuetele.

Määruse nr 61 § 5 lõike 1 kohaselt tuleb heit-, sademe-, kaevandus-, karjääri- ja jahutusvee suublasse juhtimisel tagada, et vee- ja veega seotud maismaaökosüsteemide seisund ei halveneks, § 7 lõike 1 kohaselt tohib lahkvoolsest sademeveekanalisatsioonist sademeveelaskme kaudu suublasse juhtida sademeveett, mille saastenäitajad ei ületa määruse nr 61 lisa 1 sätestatud piirväärtusi, mis kehtivad reoveekogumisala kohta, mille koormus on 2000–9999 ie, välja arvatud heljumisisaldus, mis ei tohi ületada 40 mg/l, ja naftasaaduste sisaldus, mis ei tohi ületada 5 mg/l, sama paragrahvi lõike 2 kohaselt kohalduvad turbakaevandusest ärajuhitavale sademeveele määruse nr 61 § 7 lõike 1 toodud nõuded.

Määruse nr 61 § 7 lõigete 7 ja 8 kohaselt on turbakaevandusest ärajuhitavale sademeveele kohustuslik loaga määrata heljumi- ja naftasaaduste sisalduse, biokeemilise hapnikutarbe (BHT7), üldlämmastiku ja üldfosfori piirväärtused koos vastava seirekohustusega. Muud määruse lisa 1 nimetatud saastenäitajate piirväärtused ja seirenõuded määratakse loas sademevee päritolu ja riskihinnangu põhjal.

Vastavalt eeltoodule tulenevad turbatootmisalalt suublasse juhitava sademevee saastenäitajate piirväärtused määruse nr 61 lisa 1 veerust, mis vastab reoveekogumisala koormusele 2000-9999 ie (välja arvatud heljumi sisaldus, mis ei tohi ületada 40 mg/l, ja naftasaaduste sisaldus, mis ei tohi ületada 5 mg/l). Peningi II turbatootmisala sademevee väljalaskmele Peningi II turbatootmisala, kood HA192 määratavad saastenäitajate piirväärtused on seega järgnevad: **BHT7=15 mg/l, heljuvaine=40 mg/l, naftasaadused=5 mg/l, üldfosfor=1 mg/l, üldlämmastik=45 mg/l.**

Suublasse juhitava vee kogus sõltub sademete hulgast, mis kvartalite lõikes erineb oluliselt. Seetõttu loale kantakse ainult väljalaskme arvutuslik aastane suublasse juhitav vooluhulk (218 440 m³ aastas).

Vastavalt määruse nr 61 § 14 lõikele 1 peab heit-, sademe-, kaevandus-, karjääri- ja jahutusvee saasteainete ning ohtlike ainete sisalduse ja heitvee pH määramiseks vee erikasutaja tagama loaga määratud kohtadest proovide võtmise ning korraldama proovide analüüsi, lõike 6 kohaselt

tuleb proovi võtmisel tagada proovi esinduslikkus ning proovi võtmine peab vastama veeseaduse § 236 lõike 7 alusel kehtestatud proovivõtumeetoditele. Loa omaja peab tagama esindusliku proovivõtukohta olemasolu. Analüüsi teostav katselabor peab vastama katselaborite pädevuse üldnõuetele (olema akrediteeritud ja sooritanud katselaborite vahelised võrdluskatsed).

Määruse nr 61 § 16 lõike 5 kohaselt täpsustatakse proovivõtu sagedus ja koht sademe-, kaevandus-, karjääri- ja jahutusvee ning muu saasteallika korral saastenäitajate määramiseks loas. Sademe-, kaevandus-, karjääri- ja jahutusvee ning muu saasteallika proove tuleb võtta vähemalt üks kord aastas, kuid loa andja ei tohi loaga määrata proovivõtu sageduseks rohkem kui üks kord kvartalis. Loa omaja võib vajaduse korral võtta proove sagedamini, kui on loaga nõutud, ja arvestada kvartali jooksul võetud proovide keskmist tulemust.

Arvestades eelnevat, turbakaevandamise perioodilisust ja loa taotlust määratakse keskkonnaloas väljalaskme kood HA192 seire kohustus kaks korda aastas (II ja III kvartalis). Kaks korda aastas tuleb seirata BHT7, heljumit, üldfosforit, üldlämmastikku, pH. Turba tootmisel ei kasutata keskkonnoahtlikke ega mürgiseid aineid.

Turbatootmisalalt ärajuhitav vesi moodustub peamiselt sademetest ja lumesulamisveest. Kuna Keskkonnaametile ei ole seni teada juhtumeid turbakaevandamisel toimunud naftareostuste kohta, määratakse loas **naftasaaduste seire kohustus üks kord aastas, III kvartalis.**

Omaseire tulemused tuleb esitada Keskkonnaametile elektrooniliselt keskkonnaotsuste infosüsteemis.

Suublaseire

VeeS § 31 punkti 2 kohaselt tuleb vältida veeökosüsteemide, veeökosüsteemide, nendest sõltuvate maismaaökosüsteemide ja märgalade seisundi halvenemist ning parandada nende seisundit. VeeS § 32 lõike 1 järgi on pinnavee kaitse eesmärk on pinnaveekogumite, sealhulgas tehisveekogumite, tugevasti muudetud veekogumite ning pinnaveekogumiga hõlmamata veekogude, sealhulgas territoriaalmere, vähemalt hea seisund. Määruse nr 61 § 10 lõike 1 kohaselt määratakse suubla seire keskkonnaloas.

Määruse nr 61 § 10 lõike 1 järgi määrab loa andja loaga suubla seire kohustuse suublasse juhitavale heit-, kaevandus- ja karjääriveele. Sademeveele määrab loa andja suubla seire nõude üksnes juhul, kui on alust arvata, et ärajuhitav vesi omab mõju suublaks oleva vee ökosüsteemile. Väljalaskme Peningi II turbatootmisala suublaks on Peningi kraav ning antud kraavist suubub vooluveekogumisse Silmsi (kood 1088400_1). Vabariigi Valitsuse poolt 07.10.2022 kinnitatud Lääne-Eesti vesikonna veemajanduskava kohaselt on Silmsi veekogumi koondseisund 2019. aasta andmetel hea. Keskkonnamõju hinnangu aruande kohaselt tootmisalalt ärajuhitav vesi ei avalda negatiivset mõju eesvooluks olevale Silmsi oja. Seetõttu Keskkonnaamet täiendavat suubla seiret ei sea.

3.3. Saasteainete viimine paiksest heiteallikast välisõhku

Lubatud tegevus

Planeeritud tegevus sarnaneb oma olemuselt ehitustegevusega. Nagu iga ehitustegevusega võib ka maavara kaevandamisega kaasneda keskkonnanäringuid. KeÜS § 3 lg1 kohaselt on keskkonnanäring inimtegevusega kaasnev vahetu või kaudne ebasoodne mõju keskkonnale. Keskkonnaloaga lubatud tegevusega kaasneda võivateks olulisemateks keskkonnamõjudeks on kaevandamise tehnoloogilise protsessi ja transpordiga kaasnev müra ja peenosakeste heide välisõhku ning mõju maastikule ja maakasutusele.

Turba tootmisest, laadimisest ja transpordist tekib turbatolm. Samuti võib kuivalt tootmisväljakult toimuda tolmuosakeste erosioon. Turbatolmu emissioon sõltub ilmastikutingimustest ehk tuule tugevusest ja sademetest, tootmisprotsessist, turba niiskusest, lagunemisastmest ja tolmuosakeste hulgast. Sademete rohkel perioodil tekib turbatolmu vähem, samas turvast saab toota just suvisel kuival ajal. Üleüldine praktika näitab, et turba tootmisel levib ülenormatiivne tolmu selle tekke kohast kuni 100 m kaugusele ja lõplikult ühtlustub see piirkonna tolmufooni 400 m kaugusel. Teades, et tootmisala ja elamu väikseim vahekaugus on ca 200 m, on vähetõenäoline, et ülenormatiivset tolmu antud elamuni levib. See aga ei välista ekstreemumeid ehk suured tuulekiirused (üle 12 m/s), pikaaegne põud, madal õhuniiskus, kus ülenormatiivsed tolmu kontsentratsioonid võivad levida ka kaugemale. Üle 12 m/s tuulekiiruse korral tuleb turba tootmine lõpetada tulenevalt tuleohutust reguleeritavatest õigusaktidest.

Tolmu võib tekkida ka sademete vaesel perioodil toodangu väljaveol, vajadusel tuleb teid niisutada. Lisaks saab toodangu transportimisel kallurautodel kasutada koormakatteid.

Lähimad looduskaitseaduse § 14 lg 1 mõistes kaitstavad objektid, antud juhul Paraspõllu looduskaitseala, paikneb kavandatud tegevuse asukohast minimaalselt ~ 2 km kaugusel edelasuunas. Samas ilmakaares ~ 1 km kaugusel on inventeeritud kaitsealuse linnuliigi metsise elupaik. Peningi II turbatootmisala, metsise elupaiga ja Paraspõllu looduskaitseala (edaspidi *LKA*) vahele jääb ka olemasolev, kehtiva kaevandamisloaga Peningi turbatootmisala. Peningi II turbatootmisala ja Lõilasmäe järve vahele jääb turbatootmisala välispiirist ~250 m kaugusele vääriselupaik nr 207944 (tegemist on metsaseadusest tuleneva piiranguga).

Peningi turbatootmisala osas on teostatud keskkonnamõjude hinnang (edaspidi *Peningi KMH*). Peningi KMH aurande peatükis 6.1 on viidatud OÜ Eesti Geoloogiakeskuse 2005. aastal koostatud aruandele „Eesti mahajäetud turbatootmisalade revisjon”, kus on välja toodud, et Peningi turbatootmisalaga sarnastes oludes võib kuivenduse mõju ulatuda maksimaalselt kuni 150 meetrini, kus see on juba tühise mõjuga. Peningi KMH-s on välja toodud, et pinnavee alang ei levi tootmisalast edela- ja lõuna pool asuva Paraspõllu LKA-ni kuna need kaitstavad alad asuvad mõjupiirkonnast kaugemal ning pinnaseks on seal vett vähejuhtiv turbapinnas. Põhjavee osas on välja toodud, et piirkonnas esineb veepide, tänu millele mõju põhjaveele puudub. Täiendavalt on välja toodud, et Paraspõllu looduskaitseala osal on olemas eraldi kraavitus, mis näitab, et see piirkond on eraldiseisvas veesüsteemis.

Kuigi Peningi II ala näol on tegemist laiendatava turbatootmisalaga, jääb selle ning Paraspõllu LKA vahele Peningi töötav turbatootmisala, samuti paikneb kaitstav ala ~2 km kaugusel.

Arvestades tegevuse iseloomu, ümbritsevat maakasutust ning Paraspõllu LKA kaugust, ei ole põhjust eeldada, et kavandatava tegevusega (nii kuivendamise ja vee ärajuhtimisega, aga ka müra ja tolmu levikuga) kaasneks negatiivse mõju ulatumine Paraspõllu LKA-ni. Kuna Paraspõllu LKA-ga samades piirides esineb ka Natura 2000 võrgustikku arvatud Paraspõllu loodusala, kehtivad samad järeldused ka Natura ala suhtes.

Kaevandamistegevusega toob endaga kaasa maastiku pikaajalise või püsiva muutumise. Samas on näiteks majanduslikust aspektist oluline ka taastumatute maavarade jätkusuutliku kasutamise tagamine. Turbatootmisala rajamisel ja selle töötamise jooksul looduslik mitmekesisus paratamatult vaesub. See saab hakata taastuma peale turbatootmisala korrastamist.

Keskkonnaametile teadaolevalt ei esine taotletava Peningi II turbatootmisala mõjupiirkonnas alasid, kus õigusaktidega kehtestatud nõudeid oleks ületatud või võidakse ületada. Mäeeraldis ei asu tiheasutusosal ning selle mõjupiirkonnas puuduvad kultuurimälestise registrisse kantud kultuuri- või arheoloogilise väärtusega alad.

3.4. Kõrvaltingimuste seadmine

HMS § 3 lõike 1 kohaselt võib haldusmenetluses piirata isiku põhiõigusi ja- vabadusi ning muidu subjektiivseid õigusi ainult seaduse alusel. Haldusmenetluse üksikasjad määrab haldusorgan kaalutlusõiguse alusel (HMS § 5 lõige 1). Kaalutlusõigust tuleb teostada kooskõlas volituse piiride, kaalutlusõiguse eesmärgi ning õiguse üldpõhimõtetega, arvestades olulisi asjaolusid ning kaaludes põhjendatud huve (HMS § 4 lõige 2). MaaPS § 56 lõike 1 punkti 9 kohaselt märgitakse kaevandamisloale meetmed, mis seatakse maapõue kaitse ja maavara ratsionaalse kasutamise tagamiseks ning inimese tervisele, varale ja keskkonnale kaevandamist tuleneva keskkonnahäiringu vähendamiseks. Keskkonnaloaga reguleeritakse mäeeraldisel ja mäeeraldisel teenindusmaal läbiviidavaid tegevusi ning nähakse ette leevendusmeetmed otseselt kaevandamisest tulenevate keskkonnamõjudele. VeeS § 117 lõike 2 alusel peab veekasutaja võtma kasutusele meetmed, millega vähendada või vältida tegevuse mõju pinnaveekogumile, põhjaveekogumile või isiku varale. Kõrvaltingimused ja seirevajadused sätestatakse keskkonnaloa eriosades vastavalt asjakohasusele.

Keskkonnaamet on kavandatava tegevuse kohta andnud keskkonnamõjude eelhindangu ning otsustanud jätta KMH algatamata. Eelhindangus analüüsiti karjääri tööga kaasnevate keskkonnahäiringute võimalikku teket ja levimist ning intensiivsust. Eelhindangu lõppjäreldusena leiti, et kavandataval tegevusel puudub oluline keskkonnamõju, kuna kui peetakse kinni leevendusmeetmetest, siis kaevandamine ei mõjuta väljakujunenud põhjavee režiimi, kuna kaevandamine toimub põhjavee taset alandamata. Kaevandamine ei mõjuta väljakujunenud põhjavee režiimi, kuna kaevandamine toimub põhjavee taset alandamata. Mäeeraldisel looduslik maastik kaevandamistööde käigus hävineb, kuid see on kvalitatiivselt hiljem taastav maa-ala korrastamisega. Kaevandamise tegevuskoht ei asu kaitsealadel ega Natura 2000 võrgustiku alal ega mõjuta kaitsealasid ja Natura 2000 võrgustiku alasid.

Kavandatava tegevuse mõjualana käsitleti Peningi II turbatootmisala mäeeraldisel teenindusmaad ning ca 300 m ümber selle, kuna nii kaugele võib teoreetiliselt ulatuda müra või

tahkete peenosakeste häiring. Tekkida võivate keskkonnahäiringute vältimiseks ja leevendamiseks esitati eelhinnangus järgnevad keskkonnameetmed:

1. Läbi viia regulaarset ulukiseiret (enne ja pärast raadamist ning seejärel iga viie aasta tagant), (rajakaamerate meetodika kombineerituna jälje- ja pabulaloendustega, mh koostöö kohaliku jahiseltsi esindajaga) leevendusmeetmetena rajatud ning taastavates rohevõrgustiku koridorides, et selgitada välja ulukite liigiline koosseis, suhteline arvukus ja liikumisteede eelistus ning kujunemine;
2. Linnustiku seisukohalt on oluline, et raie- ja raadamistööd toimuvad pesitsusperioodi väliselt vahemikus 15.august-15.aprill. Täiendavalt tuleb raied läbi viia mitmes etapis(nt 25 ha sügisel, 25 ha talvel);
3. Paigutada sügavatele magistraalkraavidele ülepääsud, et minimeerida ulukite sattumist ja hukkumist kuivenduskraavides;
4. Enne kaevandamise alustamist ning seejärel üks kord aastas tuleb suvisel veetaseme miinimumperioodil (august) viia läbi veetaseme kontrollmõõtmised kolmes lähimas ümbruskonna kaevus (PRK0001854,PRK0059230,PRK0054187);
5. Enne kaevandamise algust ning seejärel iga kolme aasta vältel (st üks kord kolme aasta jooksul) kontrollida kolme lähima ümbruskonna kaevu (PRK0001854,PRK0059230,PRK0054187) veekvaliteeti (määrata tuleb pH, elektrijuhivus, heljum, Fe, SO₄, oksüdeeritavus, hägusus, ammooniumi, nitraadi ja nitriti sisaldus);
6. Kui veetase või veekvaliteet lähipiirkonna kaevudes langeb kaevandamistegevuse tõttu kolme aasta jooksul, tuleb keskkonnaloa omanikul tagada majapidamistes kvaliteetse joogivee kättesaadavus. Pikaajaliselt kaevandamistegevusest tingitud veetaseme alanemise ja veekvaliteedi halvenemise puhul peab arendaja rajama mõjutatud kinnistu(te)le uue kaevu;
7. Tuleb jälgida kuivenduskraavide läbilaskevõimet ning ummistuste vältimiseks neid perioodiliselt puhastada;
8. Turba väljavedu tuleb teostada turbatolmu heite vältimiseks kinniste sõidukitega ning maksimaalseks väljaveo kiiruseks võib olla 30 km/h. Vajadusel tuleb arendajal teid regulaarselt hooldada ning suvel kuival perioodil tugevate tuulepuhangute korral (>10 m/s) teha kruusateedel tolmutõrjet (nt soolalahus) enne turba väljavedu raskesõidukitega;
9. Juhul kui tekivad kaebused seoses tolmu levikuga väljapoolse mäeeraldise teenindusmaa piire, on loa taotleja valmis teostama müra ja tolmu seiret ning ülenormatiivse tolmu leviku korral võtma kasutusele leevendusmeetmeid;
10. Turba kaevandamine majapidamistele lähemal kui 400 m toimub ainult tööpäevadel vahemikus 8.00-18.00;
11. Turbatootmisala serva (ida poolsesse külge – põhjast lõunani) tuleb jätta 100 m metsariba tolmu ja müra tõkestamiseks;
12. Vähendada tootmisala pindala selliselt, et jäetakse tootmisala kinnistu põhjapiiril 50 m ulatuses ala looduslikuks;
13. Enne turbatootmisega alustamist, tuleb esitada Raasiku Vallavalitsusele eksperthinnang ligi 100 ha suuruse pindalaga metsamaa raadamise ja märgala muutmise keskkonnamõju kohta roheline võrgustiku piirkonnas;
14. Minimaalseks turba jääkkihi paksuseks jätta soo taastamisel 0,5 m;
15. Turbalasundi all lasuvat veepidet ei tohi rikkuda;
16. Vähemalt kolm aastat enne kaevandamisloa lõppemist taotleda kaevandamisloa andjalt

- korrastamisprojekti koostamiseks lõplikud tingimused;*
17. *Loa omaja peab tagama mäeeraldise ja mäeeraldise teenindusmaa korrastamise keskkonnaloa kehtivusaja jooksul.*
  18. *Uue väljaveotee rajamisel mahasõiduks riigiteele 11310 Aruvalla-Jägala, tuleb selle projekteerimiseks taotleda tingimused Transpordiametilt vastavalt Ehisseadustiku § 99 lg 2. Kui kasutatakse olemasolevat Peningi kaevandamisala väljaveoteed, siis tuleb arvestada, et maavara väljaveoks kasutatavad teed tuleb vähemalt 100 m ulatuses enne tolmuveo kattega riigiteega ristumist viia tolmuveo kätte alla, sest vastavalt liikluseaduse § 7² Tee kasutamisele esitatavad nõuded, lg 1 on keelatud teed kahjustada ja risustada.*

3.4. Kohaliku omavalitsuse üksuse esitatud tingimused

Raasiku Vallavolikogu esitas loa andmisega nõustumisel täiendavaid ettepanekuid loale kõrvaltingimuste seadmiseks. Kõrvaltingimused, mis vald esitas:

- 3.4.1. *Enne turbatootmisega alustamist, tuleb esitada Raasiku Vallavalitsusele eksperthinnang ligi 100 ha suuruse pindalaga metsamaa raadamise ja märgala muutmise keskkonnamõju kohta roheline võrgustiku piirkonnas;*
- 3.4.2. *Minimaalseks turba jääkkihi paksuseks jätta soo taastamisel 0,5 m;*
- 3.4.3. *Turba kaevandamine majapidamistele lähemalt kui 400 m toimub ainult tööpäevadel ajavahemikus 8.00-18.00;*
- 3.4.4. *Turbalasundi all lasuvat veepidet ei tohi rikkuda;*
- 3.4.5. *Enne kaevandamise alustamist seirata ümberkaudsete majapidamiste puurkaevudes veetaset ja veekvaliteeti;*
- 3.4.6. *Seirata ümberkaudsete majapidamiste puurkaevude veetaset ja joogiveekvaliteeti iga 3 aasta tagant;*
- 3.4.7. *Turbatootmisala serva (ida poolsesse külge-põhjast lõunani) tuleb jätta 40 m metsariba tolmu ja müra tõkestamiseks;*
- 3.4.8. *Vähemalt kolm aastat enne kaevandamisloa lõppemist taotleda kaevandamisloa andjalt korrastamisprojekti koostamiseks lõplikud tingimused;*
- 3.4.9. *Loa omaja peab tagama mäeeraldise ja mäeeraldise teenindusmaa korrastamise keskkonnaloa kehtivusaja jooksul.*

Eelnõude avalikustamise käigus palus Raasiku Vallavalitsus 06.02.2025 kirjaga nr 6-3/107-2, et soovib pikendada arvamuse andmise tähtaega seisukoha esitamiseks kuni 06.03.2025. Raasiku Vallavalitsus kujundab oma seisukoha arvestades puudutatud isikute arvamusi.

Keskkonnaamet 07.02.2025 kirjaga nr DM-114829-40 nõustus seisukoha esitamise tähtaja pikendamisega kuni 06.03.2025.

Raasiku Vallavalitsus 27.02.2025 kirjaga nr 6-3/107-4 ei nõustu täielikult korralduse eelnõus ning keskkonnaloas välja toodud kõrvaltingimustega number 4, 5 ja 6.

4. Enne kaevandamise alustamist ning seejärel üks kord aastas tuleb suvisel veetaseme miinimumperioodil (august) viia läbi veetaseme kontrollmõõtmised kolmes lähimas ümbruskonna kaevus (PRK0001854, PRK0059230, PRK0054187);

5. Enne kaevandamise algust ning seejärel iga kolme aasta vältel (st üks kord kolme aasta jooksul) kontrollida kolme lähima ümbruskonna kaevu (PRK0001854, PRK0059230, PRK0054187) veekvaliteeti (määrata tuleb pH, elektrijuhivus, heljum, Fe, SO₄, oksüdeeritavus, hädusus, ammooniumi, nitraadi ja nitriti sisaldus);

Raasiku Vallavolikogu esitas loa andmisega nõustumisel täiendavaid ettepanekuid loale kõrvaltingimuste seadmiseks:

3.4.5. *Enne kaevandamise alustamist seirata ümberkaudsete majapidamiste puurkaevudes veetaset ja veekvaliteeti;*

3.4.6. *Seirata ümberkaudsete majapidamiste puurkaevude veetaset ja joogiveekvaliteeti iga 3 aasta tagant;*

Eelnõus on määratletud seiratavate kaevude hulka kolm lähimat ümbruskonna kaevu PRK0001854, PRK0059230, PRK0054187, mis kõik paiknevad tootmisalast kagu suunas. Raasiku Vallavalitsus sellise valimiga ei nõustu, kuna see ei anna ülevaadet veekvaliteedi ja veetaseme kohta ümbruskonna kaevudes. Oluline on, et seiresse kuuluksid ka Peningi II turbatootmisalast teistes suundades asuvad kaevud. Eelkõige tuleb tähelepanu pöörata tootmisalast põhja, kirde ja ida suunas paiknevatele lähimatele majapidamistele, mida on kokku kaheksa (Kaasiku, Sillaotsa, Uus-Linamäe, Linamäe, Kingu, Soo-Otsa, Metsa, Savisilla). Nendest vähemalt kolme majapidamise kaevud tuleb lisada seiratavate nimekirja, et tagada objektiivsed alusandmed juhuks, kui turbatootmisega peaksid kaasnema ümbruskonna kaevudele negatiivsed mõjud. Ja edaspidi tuleb ka nendes kaevudes regulaarselt seiret läbi viia iga kolme aasta tagant. Piisab, kui kagu suunas asuvatest kaevudest (PRK0001854, PRK0059230, PRK0054187) seiratavate hulka kuulub üks.

6. Kui veetase või veekvaliteet lähipiirkonna kaevudes langeb kaevandamistegevuse tõttu kolme aasta jooksul, tuleb keskkonnanõu omanikul tagada majapidamistes kvaliteetse joogivee kättesaadavus. Pikaajaliselt kaevandamistegevusest tingitud veetaseme alanemise ja veekvaliteedi halvenemise puhul peab arendaja rajama mõjutatud kinnistu(te)le uue kaevu.

Paluti täpsustada kõrvaltingimust nr. 6 selliselt, et see oleks kõigile üheselt arusaadav, näiteks: Kui veetase või veekvaliteet lähipiirkonna kaevudes langeb kaevandamistegevuse tõttu, tuleb keskkonnanõu omanikul tagada majapidamistes kvaliteetse joogivee kättesaadavus. Kaevandamistegevusest tingitud veetaseme alanemise ja veekvaliteedi halvenemise puhul peab arendaja rajama mõjutatud kinnistu(te)le uue kaevu. Hetkel võib eelnõus toodud kõrvaltingimuse punkti 6 sõnastust tõlgendada mitut moodi ja sellega ei saa nõus olla. Hajaasustuse piirkonnas on joogi- ja tarbevesi majapidamise toimimiseks hädavajalikud ja elanikud ei peaks 3 aastat ootama enne kui arendajal tekib kohustus neile kvaliteetne joogivesi tagada.

Kokkuvõtvalt paluti kõrvaltingimuste punkte 4, 5 ja 6 korrigeerida vastavalt eelpool toodule.

Keskkonnaamet 27.02.2025 kirjaga nr DM-114829-44 edastas Raasiku Vallavalitsuse seisukohad aktsiaseltsile Tootsi Turvas.

Aktsiaselts Tootsi Turvas 05.03.2025 kirjaga nr KES 1-11/25-4 teatas, et tutvus esitatud Peningi

II keskkonnaloa ja korralduse eelnõudega ja 27.02.2025 edastatud keskkonnaloa täiendavate tingimuste muutmise ettepanekuga punktide 3.4.5 ja 3.4.6 osas lisada tootmisala läheduses asuvate kaevude seiresse lisaks veel kolm kaevu mis asuvad tootmisalast põhja, kirde ja ida suunas.

Taotleja nõustus, et punkt 6 sõnastuse korrigeerimine on mõistlik. Samas leiame, et nt. ühe aastaga ei ole võimalik kindlalt tõendada, et veetaseme või kvaliteedi muutus kaevudes on tingitud turba tootmisest. Kui tegu on salvkaevu või ka madala puurkaevuga, siis mõjutab selle veetaset ja kvaliteeti oluliselt ka nt sademete hulk või ümbruskonna põllumajanduses kasutatavad ained.

Aktsiaselts Tootsi Turvas teeb ettepaneku alustada kaevude seirega koheselt peale maavara kaevandamise ja vee erikasutuse keskkonnaloa väljastamist. Esimesel 5 aastat seiratakse kõigi ühe kilomeetri raadiusesse jäävate kaevude veetaset ja kvaliteeti üks kord aastas (madalvee perioodil, juuli-august) ning edaspidi valitakse seiresse kolm esinduslikku kaevu sobivates asukohtades (valib Keskkonnaamet), mille veetasemete ja kvaliteedi seirega jätkatakse kuni kaevandamisloa lõpuni üks kord aastas. Selliselt on võimalik saada adekvaatne info kaevude seisukorra ja vee kvaliteedi ning veetasemete kõikumise kohta pikema perioodi vältel.

Juhul, kui meie ettepanek ei ole sobi Raasiku vallale, siis oleme nõus ka nende poolt pakutud seirega.

Keskkonnaamet 05.03.2025 kirjaga nr DM-114829-46 edastas aktsiaselts Tootsi Turvas seisukohad Raasiku Vallavalitsusele.

Raasiku Vallavalitsus 19.03.2025 kirjaga nr 6-4/247-1 nõustus aktsiaseltsi Tootsi Turvas ettepanekuga kaevude seire osas, mille kohaselt alustatakse kaevude seirega koheselt peale maavara kaevandamise ja vee erikasutuse keskkonnaloa väljastamist. Esimesel viis (5) aastat seiratakse kõigi ühe kilomeetri raadiusesse jäävate kaevude veetaset ja kvaliteeti üks kord aastas (madalvee perioodil, juuli-august) ning edaspidi valitakse seiresse kolm esinduslikku kaevu sobivates asukohtades (valib Keskkonnaamet), mille veetasemete ja kvaliteedi seirega jätkatakse kuni kaevandamise loa lõpuni üks kord aastas.

Lisaks sellele, nagu me 27.02.2025 kirjas nr 6-3/107-4 juba välja tõime, palume täpsustada kõrvaltingimust nr. 6 selliselt, et see oleks kõigile üheselt arusaadav, näiteks: Kui veetase või veekvaliteet lähipiirkonna kaevudes langeb kaevandamistegevuse tõttu, tuleb keskkonnaloa omanikul tagada majapidamistes kvaliteetse joogivee kättesaadavus. Kaevandamistegevusest tingitud veetaseme alanemise ja veekvaliteedi halvenemise puhul peab arendaja rajama mõjutatud kinnistu(te)le uue kaevu.

Vastavalt eeltoodule korrigeerib Keskkonnaamet kõrvaltingimuste sõnastust järgnevalt:

4. Peale keskkonnaloa andmist, esimesed viis (5) aastat seiratakse kõigi mäeeraldise teenindusmaast ühe kilomeetri raadiusesse jäävate kaevude veetaset ja kvaliteeti (määrata tuleb pH, elektrijuhivus, heljum, Fe, SO₄, oksüdeeritavus, hägusus, ammooniumi, nitraadi ja nitriti sisaldus) üks kord aastas (madalvee perioodil, juuli-august).

5. Edaspidi valitakse seiresse kolm esinduslikku kaevu sobivates asukohtades (valib Keskkonnaamet), mille veetasemete ja kvaliteedi (määrata tuleb pH, elektrijuhivus, heljum, Fe, SO₄, oksüdeeritavus, hädusus, ammooniumi, nitraadi ja nitriti sisaldus) seirega jätkatakse kuni kaevandamise loa lõpuni üks kord aastas.

6. Kui veetase või veekvaliteet lähipiirkonna kaevudes langeb kaevandamistegevuse tõttu, tuleb keskkonnaloa omajal tagada majapidamistes kvaliteetse joogivee kättesaadavus. Kaevandamistegevusest tingitud veetaseme alanemise ja veekvaliteedi halvenemise puhul peab arendaja rajama mõjutatud kinnistu(te)le uue kaevu.

3.5. Otsekohalduvad nõuded

Keskkonnaloaga kaasnevad käitajal õigusaktidest tulenevad õigused ja kohustused. Ettevõtte peab jälgima AÕKS, JäätS, VeeS, MaaPS ja nende alamaktides kajastatud nõudeid ning kohustusi. Keskkonnaamet on seisukohal, et õigusaktidest tulenvaid otsekohalduvaid nõudeid ei ole otstarbekas kanda keskkonnaloale. Olulisemad keskkonnavalused kohustused loa omajale on toodud Keskkonnaameti kodulehel rubriigis „Keskkonnakaitseloa omaja meelepea”. Kohtused on leitavad Keskkonnaameti kodulehe aadressilt: <https://keskkonnaamet.ee/keskkonnakasutus-keskkonnatasu/keskkonnakaitseloa/loa-omaja-meelespea>

VAIDLUSTAMINE

Otsust on võimalik vaidlustada 30 päeva jooksul teatavaks tegemisest, esitades vaide haldusakti andjale haldusmenetluse seaduses sätestatud korras või kaebuse halduskohtule halduskohtumenetluse seadustikus sätestatud korras.

(allkirjastatud digitaalselt)
Siret Punnisk
juhataja
maapõuebüroo

Lisad:

1. Keskkonnaluba
2. VELT plaan Peningi II
3. Mäeeraldise plaan Peningi II
4. Geoloogilised läbilõiked Peningi II
5. Korrastatud ala plaan Peningi II

Teadmiseks: Maa- ja Ruumiamet, Põllumajandus- ja Toiduamet, Raasiku Vallavalitsus,
Riigimetsa Majandamise Keskus, Tarbijakaitse ja Tehnilise Järelevalve Amet, Transpordiamet

Aare Mark
vanemspetsialist
maapõuebüroo (maapõu)
Anne Merzin
spetsialist
veeosakond (vee erikasutus)